

LIETUVI VIENUOLIJ NAŠAS MUS IŠEIVIJAI

I. Lietuviai Amerikoje

Lietuviai išeiviai Jungtinėse Amerikos Valstybėse atsiranda gana anksti. 1888 m. spalio 28 d. Shenandoah, Pa., lietuviai švent 200 met sukakti « nuo pirmųjų lietuvių atvažiavimo Naujork »¹. Yra žini, kad Waterbury, Conn., buvo lietuvių 1849 m.². Bet tai buvo daugiau pavieniai asmenys, neorganizuoti ir pradžioje nesudarė kokios bendruomenės ar organizacijos.

Didesnis lietuvių būrys pasirodė Plymouthe, Pa., 1869 m. Ir ten jie susibūrė pašalpin šv. Kazimiero draugijai³. Kita šv. Kazimiero vardo draugija pradėjo veikti Pittstone, Pa., 1885 m.⁴. Abitose draugijos kūrė apsigyvenimo vietas lietuviškas parapijas. Tai žinant, galima numanyti, kad vairiuose miestuose ir miesteliuose atsiradę lietuviai pradėjo gyventi bendruomeniniu gyvenimu ir organizuotai apie 1880 m. Keliems metams praslinkus, jie būrėsi savišalpos ir kitokias draugijas.

Iš parapijų kūrė rimosi eigos galime patirti, kur veik stipresnieji ateivių naujokynai ir jų draugijos. Pittstono lietuvių šv. Kazimiero parapija buvo inkorporuota 1885.XI.13 d.; Brooklyno Angel Karalienės — 1888.II.23 d.; Mahanoy City, Pa. — 1888.IX.30 d.; Plymouthe, Pa. — 1889 m.; Shenandoah, Pa. — 1891 m.; Hazletone, Pa. — 1892 m.; Mt. Carmelyje, Pa. — 1892 m.; Shamokine, Pa. — 1892 m.; Wilkes-Barre, Pa., šv. Trejybės parapija — 1892 m.; Chicagoje, Ill., šv. Jurgio parapija — 1892.III.2 d.; Philadelphijoje, Pa., šv. Kazimiero parapija — 1893 m.; Scrantone, Pa.; šv. Juozapo parapija — 1894 m.; Du Bois, Pa. — 1894 m.; Forest City, Pa. — 1894 m.; Waterburyje, Conn. — 1894 m.; Worcesterystery, Mass., šv. Kazimiero parapija — 1894 m.; E. St. Louis, Ill. — 1895 m.; Elizabethė, N. J. — 1895.VIII.5 d.; New Britaine, Conn. — 1895 m.; Minersvilleje, Pa. — 1895 m.; Brocktone, Mass. — 1896 m.; New Yorke, N. Y. — 1896 m.; Westvilleje, Ill. — 1897 m. Prie jų tenka priskaityti ir Sheboygane, Wis., nes ten klebonu buvo kun. Jurgis Kolesinskis 1891-1892 m.

¹ K. Gineitis, *Amerika ir Amerikos lietuviai*, 1925, 266 psl.

² Anicetas Šimutis, *Pasaulio Lietuviai žinynas*, 1958, 392 psl.

³ *Lietuvių Enciklopedija*, XXIII (1961), 138 psl.

⁴ *Pittstono Lietuviai Istorija (1885-1935)*, 16 psl.

Iki 1900 m. lietuviai tur jo k r 25 naujas savo parapijas žymesniuose darbo centruose. Per sekan ius 20 met (1900-1920) si k r 66 naujos lietuvi parapijos, o nuo 1920 m. iki 1961 m. — 27 parapijos; j 13 pateik žinias, kada m veikti, o 14 nesuteik žini *Pasaulio Lietuvi Žinynei*.

Šiuo laiku turime organizuot lietuvi parapij , neskaitant išnykusi , 117. Yra apie kita tiek J. A. V. vietovi , kur gyvena mažesni ar didesni lietuvi kiekiai, po keliolika seim . Kai kurios vietov s turi centrini organizacij kuopas ar skyrius, bet savo parapijos neturi.

Lietuvi skai ius. — Tikro lietuvi skai iaus J. A. V. nežinome. Amerikos valdininkai prad jo rinkti žinias, kiek kurios tautos žmoni atvyksta J. A. V., tik 1899 m. Per 16 met lietuvi atvyko 252.594, kuri 67% buvo vyr ir 33% mergin , moter . Nuo 14 met iki 45 m. vyrai sudar 90%; vaikai 8% ir vyresnio amžiaus vyr negu 45 m. buvo 2%.

Daugiau negu per 80 met priaugo keturios lietuvi kartos. Visus J. A. V. gimusius iš lietuvi t v asmenis laikydami lietuviiais, tur sime per milion lietuvi . Ateiviai ir j vaikai kalb jo lietuviškai ; ateivi an kai naudojo lygiomis angl ir lietuvi kalbas, o j vaikai — ketvirtoji karta — daugumoje naudoja angl kalb , nors yra nemažai ir toki , kurie supranta lietuviškai. Šiuos visus m s žmones turime mintyje, kai svarstome, kiek vienuolijos jiems yra davusios.

Pirmajame ateivi k rimosi laikotarpyje (1880-1900) visai nebuvo lietuvi vienuolij J. A. V. Buvo tik du kunigai marijonai tremtiniai; kun. Andriejus Strupinskas, atvyk s iš Paryžiaus 1874 m., po to kai jis septynerius metus dirbo Bolivijoje ir ten neteko sveikatos, ir kun. Jurgis Kolesinskis, antrasis Pittstono lietuvi klebonas ir šv. Jurgio parapijos Chicagoje k r jas 1892 m. ⁵.

⁵ Kun. Andrius Strupinskas (1829.II.4-1892.XI.24) sugr žo sveikatos taisyti Paryžiun iš Bolivijos. Ten j švariai apvog , net pavog ir dokumentus, kad jis yra kunigas. Iš Paryžiaus jis paraš laiš k Marijampol s marijonams. Jis buvo pasilik s j archyve Marijampol je. Laiške raš , kad jam atsi st dokument , kad jis yra kunigas. Bet tuo metu (1873 m. ruden) nebuvo galima jam siusti nei kokio daikto, rusams vienuolyn spaudžiant. Tod l jam buvo nurodyta, kad kreipt si t Bolivijos vyskup , pas kur jis septynerius metus dirbo.

K. Ginei io knygoje *Amerika ir Amerikos Lietuviai* yra netiksliai pasakyta, kad kun. Andrius Strupinskas atvažiav s Amerikon (J. A. V.) 1866 m.

Kun. Jurgis Kolesinskis (1836.IV.14-1912.III.5), išbuv s Sibire nuo 1864 m. sunki darb kal jime ir, 1890 m. atgav s laisv , tais pat metais atvyko Amerikon.

Kai kurios lietuvaitės buvo stojusios Šv. Šeimos lenki nazaretiečiai seser vienuolij Chicago, Ill. Kai šikr Šv. Jurgio parapijin mokykla, savo vyriausybei leidus, keletas lietuvaitės mokytojavo joje nuo 1897 m. rudens.

Susidarius naujoms lietuvai parapijom Chicago, Ill., k. a. Dievo Apvaizdos, Šv. Kryžiaus, Aušros Vart , ir j mokyklose kur laik dirbo seselės nazaretietės. Iš t seseli , Šv. T vui leidus, 1922 m. iškilo lietuvaitės vienuolija, pranciškiečiai, treiojo Šv. Pranciškaus Ordino Dievo Apvaizdos seser kongregacija, Pittsburgh, Pa.⁶

Ateiviai darbininkai. — J. A. V. vyko jauni vyrai ir mergaitės, ieškodami medžiaginės gerovės. Neturto buvo pilna Lietuvoje. Žemaitijoje 34% žmonės buvo be žemės; Suvalk krašte vadinam liuosinink 1890 m. buvo 60% gyventoj . Skurdas slėg žmones labiau, negu rus okupacija. O ir ji buvo žiauri. Okupantas panaikino lietuviškas mokyklas ; uždraud draugijas ir net brolijas ; už lietuvišk knyg grės tremtis ilgiems metams Sibir ar sunki darbas kaljimasis. Bažnyčia suvaržyta; jai laisvė atimta; panaikinti vienuolynai, o kurie buvo rus palikti po 1864 m. caro sako, juos okupantai uždara neveikiam gyvenimui kunigus vienuolius, o kituose — seseles. Visi buvo pasmerkti išnykti iš Lietuvos padangės, negaudami civilinės okupant valdžios leidimo priimti vienuolijon naujokus.

Be to, kunig pamokslai buvo policijos sekami ir už nukrypimus nuo oficialaus teksto baudžiami. Daug puošni bažnyčiai katalikams buvo atimta ir atiduota iš Rusijos atgabentiems statiniams. Net vaik katechizacija buvo draudžiama. Neramiam jaun vyr elementui suvaldyti 1874 m. okupantai ved priverstin ilg karin tarnyb rus kariuomenėje.

Tais laikais beveik visas Lietuvos gyventoj gyvenimas rėmėsi žemės kultūra pajamų ir našumu. Buvo labai lietinga 1867 m. vasara. Javai supuvo laukuose. O 1868 m. karštieji išdegino paslius. Grėsi žiaurus badas. Žemės kije atsirado daug nereikalingi žmonės, bedarbiai.

Apie tai laik pirmieji išeiviai rašė iš Amerikos pažstamiems apie pasakiškai turting gyvenim , atsiėdami net savo nuotraukas. Negi gal jo save gerbi s vyras « amerikonas », kviesdamas mergait atvykti Amerikon pasirodyti apšepusiais r bais, kaip koks vargšas ? Dažnas išsinuomodavo tai progai išėiginius r bus, aukšt skryblait , laikrod su auksiniu rėtežliu, rankon pasiimdavo tada mading lazduit ir prie trijų-keturi aukšt namo pasidarydavo nuo-

⁶ *Lietuvi Enciklopedija*, XXIII (1961), 416 psl.

trauk . Ir jis nemeluodamas raš : « Brangioji, šituose namuose gyvenu ir laukiu tav s, Šipkart atsiusiu. Pranešk, kada nori išvažiuoti ». Tokia fotografija apkeldavo vis parapij . O žinios, kad Amerikoje, tiesa, už nelengv darb galima per m nes daugiau uždirbti, negu Lietuvoje ištisus metus kyje vargstant, magiškai veik jaunesnius, judresnius, dr sesnius, kurie nesibijojo sunkaus darbo.

Ir taip politinis lietuvi persekiojimas, t vyn je esamas skurdas, laisv s stoka ir išeivi sparnuotas žodis patrauk J. A. V. šimtus t kstan i lietuvi . Vyko kininkai iai, vyko bežemiai, smulk s amatininkai, siuv jai, jauni vargonininkai ir kiti, nes anuomet kelion New York iš Lietuvos kaštavo nepilnus 100 rubli , t. y., 50,00 doleri .

Turting ateivi beveik nebuvo, jei neskaitysime keletos dvarinink , kurie po nepavykusio sukilimo 1863 m. pasitrauk Amerikon, b gdami nuo mirties. N ra žini , kad jie b t sutap su ateivi darbinink dauguma. Ano meto mada einant, pamokyti ir turtin-gesnieji, amatininkai ir mies ionys steng si kalb ti lenkiškai ir save laik « paliokais », ne lietuviais. Mat, lenkai buvo šviesesni, pamokyti žmon s, o lietuviams to mokslo stokojo. Negalime tad perdaug steb tis, kad lietuviškieji « paliokai » raš lenkiškas konstitucijas kuriamoms draugijoms, kad lietuviai ateiviai pradžioje k r mišrias lietuvi -lenk parapijas.

Sav j lietuvi kunig buvo maža. O ir tie sek mad . Taip mišri Šven . Mergel s Marijos Gimimo parapij Plymouth, Pa., vyskupas William O'Hara paskyr klebonu kun. Antan Varnagir 1886 m. Klebonavo trejus metus ; pamokslus sak lenkiškai, o lietuviškai nepasak s n vieno pamokslo ⁷.

jo viet atvykus kun. Aleksandrui Burbai 1889 m. spalio 9 d. ir prad jus jam lietuviškai skaityti evangelij , lenkai su triukšmu iš jo iš bažny ios, užkal klebonijos duris ir savo klebono ne sileido « lenkišk » klebonij . Vietos vyskupas sikišo t reikal ; bet ir vyskupo lenkai nepaklaus . Tod l ganytojas leido Plymoutho lietuviams atsiskirti nuo lenk ir sudaryti savo parapij .

Štai kitas to laiko vaizdas. Kun. Andriejus Strupinskas, marijonas tremtinys, savo sesers Kazakevi ien s prašomas, 1874 m. iš Bronx, N. Y., atvyko Mahanoy City, Pa., išklausti lietuvi išpažinties. Ten jis apsibuvo, laikydamas lietuviams pamaldas vokie i bažny ioje.

Netolimam Shenandoah, Pa., miestelyje buvo didesnis lietuvi b rys ir nemažai lenk darbinink . J prašomas, 1874 m. nupirko

⁷ *Lietuvi Enciklopedija* XXIII (1961), 138 psl.

už 700 doleri žemės sklyp, kur šv. Kazimiero parapij, pastatė medinę bažnyčią ir bandė patarnauti ir lietuviams ir lenkams. Bet tautiniams ginčams kilus ir lenkams pradėjus spausti lietuvius, kun.

A. Strupinskas pasitraukė iš parapijos 1877 m. ir apsigyveno pas gimines Nedzinskus Gilbertone, Pa. B. Damas palieglis ir ramaus būdo žmogus, jis ten gyveno iki savo mirties 1892 m.

Sunki pradžia. — Pirmieji ateiviai lietuviai J. A. V. pateko ne prastą gyvenimą su lygias. Kad būtų galima gyventi, būtina reikėjo gauti darbą. O darbą gauti nebuvo lengva, nemokant anglų kalbos. Pensilvanijos kalnuose veikė kietosios anglies kasyklos. Bet ir ten gauti darbą nebuvo lengva. Airiai darbininkai skersavo lietuvius, kaip savo varžovus. O kur lietuvių priimdavo darban, ten angliakasybos airis išnaudodavo.

1870 m. atvyko Pittston, Pa., siuvėjas Andrius Klimavičius. Bet dirbo New Yorke. Metais prieš jį iš Lietuvos pabėgęs Andrius Tepliušis, kai jam grįs Sibiras už lietuvišką knygą platinimą, vertėsi pardavinėti damas devocionalijas. Kiti buvo paprasti darbininkai.

S. Ramanauskas sugalvojo steigti Pittstone aliną. Prieš jį sukilo airiai. Susidarė airių mušėjų būrys. Susitarė atėdavo Ramanausko aliną ir išgerdavo už dyk visą rastą pasėjimą. Teisybės ieškoti nebuvo kur. Visame miestelyje buvo tik vienas policininkas. Ir jis negalėjo daromos skriaudos sustabdyti. Teko patiems lietuviams gintis. Susitarė 12 vikrių vaikų; apsiginklavo ir palaukė airių mušėjų. Airių būv daug daugiau, bet jie nebuvo pasiruošę «karui». Gavę smarkiai mušti, pasitraukė ir daugiau alaus už dyk pas Ramanauską negrįs⁸. Panašiai nuotyki būv ir kitose vietovėse. Lietuviams teko kovoti ir su airiais ir su lenkais. Bendras reikalas išmok lietuvius organizuoti.

To meto darbininkų maistas buvo menkas: duona, bulvės, sriuba; labai retai mėsos gabaliukas. Mažai dirbdami ir mažai uždirbdami, po kelerių metų vaikščiodavę iš Lietuvos atsivežtais rėbais ir marškiniiais.

Apsisprendimas. — Apie 1870-1890 m. lietuvių ateivių tautinis monogedroj. Pamažu suprato, kad lietuvis nieku būdu nėra žemesnis už tokį patį darbininką lenką, kad lietuvių kalba yra graži ir turtinga, o visa tautos praeitis yra labai garbinga.

Pajutęs sutelktinio darbo ir draugijos jėgą, m. Kurti lietuviškas savišalpos ir kitas draugijas. Shamokine, Pa., 1874 m. pasirodė

⁸ *Pittstono Lietuvių Istorija*, 12 psl.

Miko Tvardausko angl -lietuvi ir lietuvi -lenk lankais leidžiamas žodynas.

1879 m. jis pradėjo leisti *Lietuviszk Gaziet*. Maža buvo mokyta lietuvi. Skaityt ir rašyti mokantieji k. a. Hazletone, Pa., Freelande, Pa., Plymouth, Pa., ir Shamokine, Pa., priklausant prie mišrių lietuvi -lenk draugijų. Jiems grįs pavojus ištauti, ypač kad nebuvo lietuvių ir lietuviškoms šeimoms kurti. Pirmoji lietuvių Pittstone atsirado 1875 m. — Magdalena Norbutait. Ji ištekėjo už Prano Kemežo. V. Blažys ir J. Tepliusis vedė ašes; A. Jasaitis — vokietaitis, P. Kašiuba — slovakaitis, Valiukas — velšis.

Tuo metu kunigai Strupinskas, Dutkevicius, Kunas J. Ižauskas, Buškevičius dirbo mišrioje lietuvi -lenk parapijoje.

Nors Pittstone, Pa., savinasi pirmosios lietuvių parapijos vardas, nes ji buvo registruota 1885 m., bet ji bažnyčia pastatyta buvo ir pašventinta tik 1889 m. Iki tam laikui iš Plymouth, Pa., atvažiuodavo pas juos kun. A. Burba išpažinti klausyti. Pirmas Pittstone apsigyvenęs klebonas buvo kun. Jurgis Kolesinskis 1890 m. Tuo tarpu 1889 m. Plymouth, Pa., vyskupas leido kun. A. Burbai sudaryti lietuvišką parapiją ir ji paskyrė tos parapijos klebonu.

Tautiniai susipratę medicinos studentas Jonas Šli pas atvyko J. A. V. 1884 m. Visur jis ragino lietuvius skirtis nuo lenkų. Skatindamas lietuvių tautinį sąmonę, padarė nemažai gero, bet bėdamas laisvamaniis ir netikintis žmogus, kartu platino ir laisvamanybę. Kiek jį paveiktas kun. Antanas Varnagiris pametė kunigystę, nesiiimu spręsti; bet lietuviams katalikams ir jį vadams kunigams atsirado nauja nereikalinga kova: reikėjo gintis nuo laisvamanių.

Toji kova, prasidėjusi už lietuvių sielų J. A. V. apie 1885 m., nerai pasibaigusi 1961 metais, protarpiais smarkiau iškildama visuomenės gyvenime, tai vėl pritildama. Su laisvamanybe ir jos taktika lietuviams teko grumtis kunigams, vienuoliams ne vien pomoksluose, misij metu, paskaitomis; bet teko sudaryti apologetinius kursus, kurti religinius laikraščius, rašyti knygas, panaudoti spaudą ir kitus kultūrinius ginklus.

Tautiniam lietuvių apsisprendimui daug padėjo lenkų žiaurus ir nežmoniškas pasielgimas Plymouth, Pa., 1890 m. sausio mėn. pradžioje. Besikuriant atskirai lietuvių parapijai, per naujus metus mirė dvi Kudirkos jaunutės dukterys. Jos buvo palaidotos bendroje lietuvi -lenkų kapinėse, nes lietuviai tuo metu atskirai kapinė neturėjo. Atėjus lenkai iškasė karstelius ir padėjo už kapinė tvoros. Bekasdami, apardė karstelius. Veikė be civilios valdžios žinios ir leidimo. Už neteisėtai iškasimų buvo teismo nubausti. Tuo vykiu gandas, daug kur pasakotoj padidintas, kaip gaisras sukėlė lietuvius. Lietuviai suprato, kad su lenkais dėtis neverta.

To vykio pas koje, kur tik mišriose parapijose buvo daugiau lietuvi , ten pasistengta, kad lenkai atsiskirt nuo lietuvi , k. a. Hazletone, Pa., 1892 m., o kitur patys lietuviai sau k r parapijas, draugijas, mokyklas, parapijos sales. t darb stoji kunigai A. Burba, Abromaitis, Pautienius, Pieža, Sutkaitis, Žilinskas, Kaupas, Milukas, Lietuvnikas, Kaulakis, Žebrys, Kuras, Jakštys, V. Matulaitis, P. Saurusaitis ir kiti.

Apšvieta-mokslas. — Lietuviai yra gab s mokslams. Amerikoje patyr , kad bemoksliai turi skursti, m si mokyti. Apie 1900 metus didesniuose centruose buvo sik rusios bent 25 lietuvi katalik parapijos. J vargonininkai, o dažnai ir kunigai, dar vakarinius suaugusiems kursus, mok rašyti ir skaityti lietuviškai.

parapijos chor buvo priimami tik sugebantieji skaityti. Dallyvauti gi chore buvo didel garb . Be to, kyl s noras be tarpinink pa iam rašyti laiškus Lietuv ir daug kit priežas i vert pirmuosius ateivius išmokti rašto.

Pagaus jus mokan i skaityti eil ms, padid jo ir lietuvišk laikraš i paklausa, knyg alkis. Išspausdinta tuo metu didokos knygos : pavyzdžiui, *Europos Istorija*, Simano Daukanto *B das* ir kitos.

Prad jo jungtis savišalpos draugijos. J Susivienijimas ima veikti 1886 m. Greitai pasirodo *Saul*, eina *T vyn* ir kiti laikrašiai.

1897 m. lietuvi mokykloje Chicago, Ill., pasirodo mokytojos lietuvait s sesel s nazaretiet s, priklausiusios lenki seser kongregacijai. Kada jos stoji ir kiek j ten buvo, sunku sužinoti. Atrodo, kad j ten bus buv apie 20, nes paj g aptarnauti 8 mokyklas.

O kai 1922 m. gavo šv. T vo leidim pereiti kuriam pranciškiesi seser vienuolij , 15 j pasinaudojo tuo leidimu ⁹. 1900 m. sikuria Dievo Apvaizdos parapija, ir jos pradžios mokykloje mokytojauja tos pa ios sesel s lietuvait s. Tai buvo didel naujiena kitoms lietuvi parapijoms, kur mokytojavo pasaulie iai mokytojai.

Prasideda vaidinimai, vakar liai, mokykl pasirodymai, iškylos ir susirinkimai. Lietuv i kult riniis gyvenimas prasiple ia. Deja, liberal s j dis galing j Susivienijim 1901 m. suskaldo pusiau. Abudu, besivaržydami d l nauj nari , per 60 met dar didel s takos išeivi ir Amerikoje gimusi lietuvi kult rinei veiklai.

⁸ Lietuv i Enciklopedija, XXIII, (1961), 416 psl.

II. Seser lietuvišk vienuolij atsiradimas J. A. V.

Kazimieriet s. — 1898 m. Kazimiera Kaupait su drauge iš Scrantono, Pa., nuvyko Brooklyn seseli nazaretie i iškilmes. Iškilms padar Kaupaitei dideli sp d. Nuo tada ji prad jo galvoti apie vienuolin gyvenim . Kol toji mintis išsivyst , subrendo ir buvo galima vykdyti, teko jai pab ti t višk je, Lietuvoje, mokyti Šveicarijoje — Ingenbohlyje, gr žti Amerikon su dviem draug m, Judita Dvaranauskaite ir Antanina Unguraite, ir prad ti kurti nauj lietuvi i seser vienuolij , gavus vyskupo Shanahano suti kim ir Šv. T vo leidim .

Atlikusios naujokyn pas Nekal iausios Marijos Širdies seseris St. Mary's ties Scrantonu, Pa., ir pasimokiusios reikaling Amerikos mokytojoms moksl , gavo iš vyskupo Shanahano sau vardus Maria, Immaculata ir Concepta, o 1907 m. rugpi io 30 d., priimdamas j vienuolinius žadus, pavadino jas šv. Kazimiero seserimis ¹⁰. Pirmas seser kazimierie i vienuolynas buvo Mt. Carmel, Pa. Jas ten kurdino kun. dr. Antanas Staniukynas. Visuomeninis j veiklos tikslas — mokyti lietuvišk mokykl vaikus religin je ir tautin je dvasioje.

Per 50 met vienuolija išaugo didel religin organizacij su išsišakojusia veikla. J pirmoji mokykla buvo Mt. Carmely, Pa.:

3 mokytojos ir apie 100 mokini . 1955 m. seserys kazimieriet s vadovavo 53 staigoms 13 valstij ir 1 mokyklai Argentinoje. Seser skai ius pasiek beveik 500. J 224 mokytojauja 37 pradžios mokyklose ; 88 seserys moko 6 aukštesniose mokyklose, tur damos savo globoje 12.303 mokinius.

Nuo 1952.IX.2 d. veikia Maria High — didžiul naujausia mokykla. 1955 m. joje mokytojavo 57 seserys ir tur jo 1.507 mergaites mokines.

Chicagos arkivyskupui kardinolui Jurgiui Mundelein pageidaujant, seser dalis m si gaillestingumo darb , iš jusios atitinkamus slaugi mokslus. Kardinolas paved joms (1928) aptarnauti šv. Kryžiaus ligonin ir jai vadovauti. 1938 m. ruden jis gijo Loretto ir v liau Neligh ligonines. Jose dirba 44 seserys, 53 slaug s ir 375 samdomi darbininkai. 1955 m. trijose ligonin se seserys aptarnavo 8.198 ligonius. 1961 m. seserys prad jo didinti šv. Kryžiaus ligonin . Nauja statyba kainuosianti apie septynis milijonus doleriu.

Tos pa ios sesel s vadovauja ir dirba Šv. Šeimos Viloje — seneli prieglaudoje. 8 sesel s apr pina 65 senelius. Antr didel

¹⁰ K. Burton, *Lily and Sword and Grown*, 1958, 59 psl.

seneli prieglaud ir didžiul aukštesni j mokykl mergait ms pa-
sistat savo kyje Newtown, Pa.

Tenka pamin ti, jog seserys kazimieriet s atidar savo vienuo-
lijos šak Lietuvoje 1920.X.2. d. Keturiolikai met pra jus, 1934 m.
liepos m nesi, pageidaujant Kauno arkivyskupui J. Skvireckui, ši
šaka pasidar savaiminga kazimierieei kongregacija Lietuvoje. 1940
m. ji tur jo 13 misij nam , 1 gimnazij , 2 amat mokyklas, 2
seneli prieglaudas, 1 vaiku i prieglaud , 10 padžios mokykl , 20
vaik darželi , 3 bendrabu ius ir dar kelios sesel s dirbo kaip slau-
g s ligonin se. Prieš komunistams užimant Lietuv , joje buvo 150
seser kazimierie i .

Amerikiet s sesel s mokytojos išspausdino daug vadov li mo-
kykloms, dain rinkini , pratim , religini knyg . 1925-1953 m.
leido žurnal *Šv. Kazimiero Akademijos Aidai*. Nuo 1928 m. turi
gerai sutvarkyt lietuvišk bibliotek , kur yra 1.488 tomiai, 452 pe-
riodiniai žurnalai, 735 broš ros ir *Draugo, Darbininko, Garso* pilni
komplektai.

J vadovaujama Šv. Kazimiero Akademija gavo Chicagos Švie-
timo Tarybos pripažinim 1916 m. pavasar . Iki 1942 m. Akademij
baig 1.091 mokin .

Kiek lietuvi pasinaudojo seser kazimierie i patarnavimais
mokyklose, ligonin se, kiek ir kas tur jo naudos iš j leist knyg ,
žurnalo, iš knygyno, kiek jos prisid jo prie lietuvi vardo iš limo
Chicagoje ir pla iau Amerikoje ne vien ruoštais Akademijos
koncertais, aukl tini sporto varžybomis, bet ir vis seser
maldomis ir j gražiu aukos gyvenimu, — tik vienas Dievas
žino.

Chieagos miestas, pagerbdamas seser kazimierie i darbo svar-
b visam miestui 1956 m. pavadino *Lithuanian Plaza* plot žem s
tarp Marquette Road, California Ave. 69th Street ir Rockwell St.,
kur telpa motiniški seser namai, Maria High, šv. Kryžiaus ligo-
nin , Marijos Gimimo lietuvi parapijos bažny ia. Priešais *Lithua-
nian Plaza* yra Dariaus-Gir no, perskridusi Atlant 1933 m. ir
žuvusi Vokietijoje, paminklas.

Visa tai rodo, kad seseli taka kult rini Chieagos miesto
gyvenim prasipl t , apimdama ne vien lietuvius, bet ir kitus, kurie
ieško j paslaugu.

Seserys pranciškiet s. — Pranciškie i pradžia rišasi su Des
Plaines, Ill., lenki seser nazaretie i vienuolynu. Lietuvait s,
atrodo, prad jo stoti pas Šv. Šeimos iš Nazareto seseris apie 1895
m., nes jau 1897 m. kelios lietuvait s seserys mokytojavo Chicagoje,
Ill., lietuvi šv. Jurgio parapin je mokykloje.

Kad lenki seser vienuolyno vadovyb rado reikalo priimti lietuvaites, atrodo, prisid jo ir lietuvi kunig , susirinkusi Plymouth, Pa., pas kun. A. Burb 1895 m. liepos m nes , padarytas nutarimas: kurti lietuvai i seser mokytoj vienuolij .

Be to, nesant lietuvišk vienuolij , dvasinio gyvenimo pasiilgusios sielos stoji svetimtau i vienuolijas. Ar jos buvo ateiv s iš Lietuvos, ar jau ia J. A. V. gimusios, — man nepavyko susekti.

Lietuvait s mokytojos nazaretiet s pradžioje buvo skiriamos lietuviškas mokyklas dirbti. 1897 m. rugs jo m n. jas randame šv. Jurgio parapijos mokykloje; paskui, 1904 m., jos pa m Dievo Apvaizdos parapin mokykl , šv. Kryžiaus ir Aušros Vart . Patarnavo ne vien Chicagai. Jos dirbo Pittsburgu, Pa., šv. Kazimiero parapin je mokykloje, Detroite, Mich., šv. Jurgio parapijoje, Spring Valley šv. Onos parapijoje ir Westville, Ill., šv. Petro ir Povilo parapin je mokykloje.

Prasid j tautiniai nesusipratimai tarp lenk ir lietuvi bendruomeni , gyvu aidu atsiliep pas seseris mokytojas. Kai sesu i vadovyb prad jo varžyti lietuvai i veikt lietuvi parapijose, jos tar si su klebonais, kas darytina. sik rus 1907 m. seserims kazimieriet ms, kur laik klausimas pritilo.

Kai seser nazaretie i vadovyb prad jo skirti lietuvaites mokytojas nelietuviškas parapijas, o lenkaites — lietuvi parapijas, trys kunigai, b tent: Kun. J. Sutkaitis, kun. M. Kaz nas ir kun. M. L. Krušas, sutar kurti lietuvai i pranciškie i vienuolij , kuriuos branduol tur jo sudaryti lietuvait s nazaretiet s.

Po ilg pastang 1922 m. buvo gautas Chicagos ir Pittsburgho vyskup sutikimas ir Šv. T vo leidimas. Septynios naujok s¹¹ ir 2 kandidat s atliko naujokyn pas pranciškietes Millvale, Pa. Prie j prisijung 15 seseli su žadais¹², gavusios Romos dispens . Motiniškuosius namus sik r Pittsburgh, Pa.

Seserys pranciškiet s prad jo veikti savarankiškai 1929 m. liepos 15 d., kai vyskupas leido joms pa ioms išsirinkti motin ir jos taryb . Ir nuo tada pradeda jos veikti organizuotai lietuvi visuomen je, katechizuodamos vaikus, mokytojaudamos parapij mokyklose ir nuo 1926 m. šv. Pranciškaus Akademijoje, slaugydamos ligonius, globodamos senelius ir našlai ius.

¹¹ Buvusios nazaretiet s : S. M. Angela, S. M. Beata, S. M. Teres , S. M. Juozapa, S. M. Gabriel , S. M. Serafina, S. M. Bernarda.

¹² S. M. Pranciška Mongertait , S. M. Brigita Umežyt , S. M. Alfonsa Jonušait , S. M. Baptista Laurynait , S. M. Antanina Jazulait , S. M. Dovyd Poci t , S. M. Regina Blazauskait , S. M. Paula Vaiskelionyt , S. M. Gertr da Radžiukynait , S. M. Aloyza Jurgutyt , S. M. Kazimiera Pe iulyt , S. M. Liucil Mažrymait , S. M. Benedikta Krunglevi i t , 8. M. Vincenta Melvidait , S. M Stanislova Pašakarnyt .

Pranciškietis lietuvai vienuolija 1961 m. turėjo 250 seserų, 16 naujokių, 15 kandidačių, viso 281. Nuo 1960 m. jos mokė 22 parapijiečius mokyklose, turėjo 15 katechizacijos centrų, kuriuos lankė apie 1.500 vaikų iš visų mokyklų. Be to, Mt. Yernon, Ill., pastatė Gailestingą Samariečių ligoninę su 115 lovų ligoniams. Ten dirba 20 seserų pranciškietės ir 6 samdomos slaugos. Per metus ligoninė aptarnauja apie 4.000 ligonių.

Tarp 1936 ir 1941 metų jos bandė sukurti Lietuvoje. Kaune atidarė Studijų Namus, vadovavo mergaitėms namuose bendrabučiui ir 1939 m. Vilniuje buvo pradėjusios našlaičių bendrabutį. Dirbo ten 5 seserys, bet 1941 m. visos priverstos buvo grįžti į J. A. V.

Geriau pavyko joms sukurti Brazilijoje. Sao Paulo mieste atidarė noviciatą lietuvaitėms ir brazilėms. Brazilijoje dabar dirba 45 seselės, jų tarpe 10 lietuvaitė. Jos moko 4 pradžios mokyklose, turinčiose apie 2.000 mokinių ir 3 aukštesniose mokyklose, kurias lanko apie 300 moksleivių.

Kartu su besikeičiančia lietuvių bendruomene seselės pranciškietės išplėtė savo veiklą mokyklomis, katechizacijomis, prieglaudomis, ligoninėmis ir silygomis misijomis. Per 40 metų jos padarė daug gerų ir globaliai pavestiems vaikams ir suaugusiems asmenims.

Nukryžiuotojo Jaus Seserų kongregacija. — Prieš pirmą pasaulinį karą, jo metu ir tuoj po jo (1900-1920) gausiai kūrėsi naujos lietuvių parapijos J. A. V. šiaurės rytuose. Per 20 metų pradėjo veikti 66 naujos parapijos. Prie jų buvo steigiamos parapijiečių mokyklos. Mokykloms verkiant reikėjo seserų lietuvaitėms. Bet sunku buvo jų gauti.

Klebonai gausiai rėmė rusias ir gražiai veikiančias seseris kazimierietes, parmė pranciškietis pastangas, bet seselės vis buvo per mažos. Parapijos, turėdamos dideles skolas už naujai pasistatytas bažnyčias ir kitus parapijiečių pastatus, ne stengėsi apmokėti pasauliečių mokytojų. Apie tai klebonai kalbėdavo parapijiečių susirinkimuose ir draugijose.

Penkios lietuvaitės¹³ susitarė sukurti savąją vienuolyną. Pradžioje mokėsi pas seseris domininkones Amityville, N. Y., paskui pas pasionistes, t. y. Alfonsui Urbanavičiui, C. P., patariant, ir galop 1924-1927 m. jas globojo Nekalniausios Marijos Širdies seserys Scrantone, Pa.

Visos penkios lietuvaitės 1925 m. padarė vienuolinius žadus Nukryžiuotojo Jaus Seserų Kongregacijoje. Pirmuosius vienuolijoms

¹³ Marija Bugailiškytė, Paul Dailidaitė, Dolorosa Dailidaitė, Alfonsa Jakulytė ir Gabrielė Kairytė.

status joms paruoš pasionistas kun. Sidney, 1928 m., paskirdamas joms visuomenę je veikti gailęsting darb srityje, aukl ti ir mokyti vaiku ius mokyklose ir prięglaudose.

J motiniški namai, naujokynas ir aukštesnioji mokykla su pedagoginiais mokytoj kursais iki 1945 m. buvo Elmhurste, Pa., o paskui išsik l Brockton , Mass. Nuo 1927 m. seserys veikia savarankiškai. Dabar yra 112 seser .

Nor damos išsiaukl ti sau ger mokytoj , kelet seser buvo pasiuntusios Lietuv ; j dvi lank V. D. Universitet 1937-1939 m.

Elmhurste, Pa., prie vienuolyno 1926-1943 m. veik našlai i prięglauda su mokykla, paskui — seneli namai, kurie 1961 m. yra didinami. Seserys vadovauja mokykloms : Cambridge, Mass., Brocktone, Mass., Lawrence, Mass., Amsterdame, N. Y., Girardvill je, Pa., ir Franckvill je, Pa. 1960 m. Brocktone, Mass., buvo j motiniškįjeji namai, aukštesnioji mokykla kandidat ms, pedagoginiai kursai, naujokynas, seneli prięglauda ; turi tvarking bibliotek ir savo patalpose priglaud prel. P. M. Juro vadovaujam Lietuvi Katalik Kult ros Instituto archyv . J pedagoginiai kursai yra jungti katalik universitet Washingtone.

Šven . Marijos Nekalto Prasiđ jimo Seserys. — Nekaltai Prad -tosios Šven iausios Mergel s Marijos Seser Kongregacija prad ję juridiniai veikti 1918 m. spalio 15 d. Jas k r Dievo Tarnas arkiv. Jurgis Matulaitis-Matulevi ius ir dav joms status.

Savo apaštalavimo tikslu jos pasi m mokyti ir aukl ti vaikus, laikyti pradžios mokyklas, darželius, lopšelius, mergai i aukl jimo staigas, tur ti spaustuves ir spausdinti bei platinti knygas ir laikraš ius, laikyti ligonines, seneli bei našlai i prięglaudas ir dirbti katalik akcijoje.

Vienuolijos branduol sudar penkios seserys. 1918.XI.1 d. pri -m 10 kandida i . Ir 1940 metais j buvo Lietuvoje 128 seserys, 22 naujok s ir 20 kandida i , viso 170 asmen .

Kun. dr. Jono Navicko, M. I. C., kvie iamos penkios seserys ¹⁴, lydimos motinos M. Teres s atvyko Marianapol 1936 m. rugp. 18 d. Sekan iais metais trys sesel s buvo šeiminink s Marijon Seminarijoje, Clarendon Hills, Ill. Jos ia dirbo 17 met .

Padaug jus darbams ir reikalams, 1937-1939 m. iš Lietuvos atvyko dar 14 seseli . 1939 m. sigijo Thompsone, Conn., namus, sikorporavo valstijoje, k r naujokyn Villa Maria namuose. 1942 m. seserys sigijo antr nam Thompsone, Conn., ir jame atidar 20

¹¹ S. M. Aloyza, S. M. Apolonija, S. M. Tarcizija, S. M. Augustina ir S. M. Consolata.

seneli poilsio namus. V liau sigijo Putname, Conn., sodyb su trij aukšt namais ir ten perk l centrinės staigas : naujokyn , mergai i bendrabut , mergai i vasaros stovykl , spaustuv , kongregacijos vadovyb s b stin .

Komunistams užgrobus Lietuv ir padarius nebegalim laisv susisiekim su vienuolijos centru Lietuvoje, 1960 m. buvo gautas ypatingas dvasin s vyriausyb s leidimas, ir padaryti nauji vadovyb s rinkimai. Nuo 1960 m. liepos 28 d. vyriausia kongregacijos motina yra išrinkta M. Augusta (Apolonija Sereikyt). Ji yra baigusi Ukmers g gimnazij 1927 m. ir studijavo istorij bei pedagogik Lietuvos Universitete Kaune. Nekalto Prasad jimo Seser kongregacij stojo 1936 m.

Nekalto Prasad jimo Seserys kol kas n ra gausios J. A. V., bet jos dirba nemažus darbus ir lietuvi visuomenei labai naudingus. J spaustuv je spausdinamos knygos ir laikraš iai: *Laiškai Lietuvams, Žvaigžd , Eglut , Vytis, Lux Christi*.

J vasaros mergai i stovykla veikia nuo 1944 m. Per 16 met vasarojo pas seseris 1.526 mergait s. A. L. R. K. Federacija paved sesel ms ruošti *Dainavoje* prie Manchesterio, Mich., mergai i stovykl . 1957 m. ten vasarojo 60, 1958 m. — 72 ir 1959 m. — 83 mergait s. Thompsone, Conn., veikia j seneli poilsio namai. Dabar užsibr žusios pastatyti apie 100 kambari seneliams poilsio « *Matalai io Namus* », o prie ežero sigytoje žem je mergait ms *Raudondvario* stovykl . Pas save Putname, Conn., ruošia protarpiais moter uždaras rekolekcijas, pakviesdamos žinomus ir lietuvi tarpe garsius kunigus joms vadovauti.

Toronte, Ont., k r Vaik Namuose k diki lopšel ir vaik daržel . Montrealyje turi vaik daržel , katechizuoja vaikus ir moko šeštadienio mokykloje.

Visus tuos darbus ir daug kit dirba 48 seserys. Jos laukia gausesni pašaukimu.

Bendri duomenys. — Lietuvai i vienuolij darbai 1961 m. ap m 71 pradžios mokykl , 10 aukštesni j mokykl , 1 pedagoginius kursus, 16 katechetini centr , 6 seneli poilsio namus, 4 ligonines, 2 vaik darželius, 1 k diki lopšel -prieglaud , 1 spaustuv , 2 vasaros stovyklas; j r pes iu daug išspausdinta mokykloms vadov li , knyg , gaid ; jos leido *Šv. Kazimiero Akademijos Aidus*, leidžia *Eglut* . Savo patalpose priglaud Lietuv Archyv Amerikoje ir Katalik Kult ros Instituto archyv . Kiekviena vienuolija turi savo bibliotekas, o dvi — stambius lituanistinius knygytus. Lietuvait s seserys pasireišk pla iai muzikoje, meno k riniais, vadovaudamos orkestrams ir chorams, ruošdamos vaidybos vakarus ir koncertus.

Šiems visiems ir kitiems pagelbiniams darbams pasiaukoję 941 seselė. Kai kurios joms dirba vienuolyne jau 54 metus, kitos 39, trečios 34 ir jauniausios J. A. V. vienuolija — Nekalto Marijos Pradėjimo kongregacija dirba 25 metus.

Pradžios mokyti 1907 metais pirmuosius Amerikoje gimusius lietuviukus, jos moko dabar ne vien joms vaikus, bet ir anksčiau, pritaikydamos prie vietos ir laiko reikalavimų. Seserų vienuolijos yra vietos vyskupijos žinioje. Jos yra savo klebonų pagalbininkės parapijų darbuose, auklėdamos vaikus katalikų tikėjimo dvasioje.

III. Kunigų Vienuolijos

Jungtinės Amerikos Valstijose ir Kanadoje organizuoti veikia lietuviai vienuoliai: marijonai nuo 1913 m., jėzuitai, kaip misisionieriai nuo 1931, pranciškonai nuo 1941 ir salesiečiai nuo 1955 m. Šios vienuolijos turi savo narius kunigus ir brolius vienuolius. Visų jų skaičius nėra didelis. Viso yra 236 vienuoliai ir naujokai. Bet jų kultūrinė veikla ir tautos lietuvių visuomenei yra didelė. Kiekviena vienuolija spausdina savo laikraštus ir žurnalus. Pasiekia dešimtis tūkstančių skaitytojų. Laikraštų lygis yra gana aukštas. Prie jų suburti lietuviai šviesuoliai pateikia skaitytojams gerai paruoštus savo mokslo sritys straipsnius. Visos sritys liečiamos ir jų klausimai nagrinjami.

Grynai tikybiniam ir dvasiniam gyvenimui skatinti eina trys laikraščiai: savaitinis *Kristaus Karaliaus Laivas* ir du mėnesiniai: *Žvaigždė* ir *Šv. Pranciškaus Varpelis*. Protarpiais dar pasirodo *Salesiečių Balsas*. Jaunimo ir senimo kultūrinis, mokslinis, politinis, socialinis, meno, literatūros tiek bendrus, tiek kolonijoms ir centrinioms organizacijoms, taip pat kolonijoms veiklos pranešimus ir straipsnius gambiai pateikia skaitytojams tikėtinai marijonų globojamas ir iš dalies redaguojamas dienraštis *Draugas*, o taip pat tikėtinai pranciškonų kartu savaitę einantis *Darbininkas* ir joms mėnesinis žurnalas *Aidai*. Gyvus visuomeninius ir šeimyninius klausimus svarsto tikėtinai jėzuitų mėnesinis *Laiškai Lietuviams*. Prie lietuvių visuomenės kamieno palaikyti lietuviams, jau nebemokantiems lietuviškai, 14 metų yra leidžiamas mėnesinis žurnalas *The Marian*. Tuomet du lietuviai vienuoliai pastoviai, plačiai ir giliai veikia ir šviečia lietuvių išėjimą.

Amerikoje gimusiems lietuviams kunigams pasiruošti dirbti lietuvių parapijose teko papildomai mokytis lietuvių kalbos. Chicagos arkivyskupijoje yra keliolika lietuvių parapijų. Kas metai stodavo iš jų po kelis klierikus Mundeleino Seminarijoje. Reikalavėjus, Chicagos arkivyskupas 1924 m. paprašė tikėtinai marijonus, kad duot

kas savait lietuvi kalbos ir iškalbos pamokas seminarijoje. Daug met ten važin jo kunigai R klaitis, Kudirka ir kiti.

Pagaus jus pašaukimams, marijonai k r piln kunig semina-rij su 10 profesori ir šešiais metais studij . Seminarija veik 20 met (1934-1954). Per t laik mok si 90 klierik . J 45 pasiek kunigyst s, o kiti seminarij apleido.

Dievo Tarnas arkivyskupas Jurgis Matulaitis-Matulevi ius k r Marijon Kolegij 1926 metais ir paved kun. dr. Jonui Navickui jai vadovauti. Kolegija išsik l erdvesnes patalpas 1931 m., Thompson , Conn. Ten Kolegija tur jo 6 met kurs . Buvo Connecticuto valstijos skaityta kolegij tarp . Ji veik iki antrojo pasaulinio karo pradžios, kada vyriausyb pa m kariuomen n beveik visus studentus. Teko pereiti prie jaunesniojo amžiaus moksleivių.

Nuo 1941 m. Marianapolyje veikia paruošiamoji kolegijas penki met aukštesnioji mokykla. Seniau kolegijoje mok si beveik išimtinai lietuviai ir keli apylink s studentai. Dabartin je aukštesnioje mokykloje yra kitas vaizdas: lietuviai sudaro tik apie 5% moksleivi , o visi kiti — kitatau iai. Savo laiku Marianapolio Kolegija spausdino *Student Žod*, tur jo gars student orkestr , galing chor , dramos ratel ir sporto rikiuot .

T vai pranciškonai k r Kennebunkporte, Me., šv. Antano gimnazij (*High School*) 1957 m., o 1961 m. tur jo antr abiturient laid . Šioje mokykloje mokosi 40 moksleivi , nors gal t jos patalpose sutilpti visas šimtas. Veikia visos keturios klas s. Be to, ateitininkai, skautai, lituanistinis klubas, meno ratelis, choras ir orkestras ¹⁵.

Spaudos darbuose J.A.V. marijonai pirmieji prad jo leisti 1914 m. m nesin žurnal *Tikyba ir Dora* savo mažoje spaustuv l je. Jis jo penkerius metus. 1920 m. prie *Draugo* dienraš io gim savaitinis *Laivas*. Jis pasidar savarankiškas ir eina iki šiol, kas savait lankydamas tris t kstan ius šeim per 41 metus. 1933 m. *Laivas*, pa- br ždamas savo religin tiksl , pasivadino *Kristaus Karaliaus Laivu*.

Marijonams teko gelb ti *Draug* 1918 m. Jis nežlugo, nes jam buvo duota redaktorium prof. kun. P. B ys. 1919 m. sausio 29 d. marijonai apsi m vesti *Draugo* administracij , ir jie iki šiam laikui dienraš iui vadovauja. Dienraštis sutelk apie save šimtus rašytoj , prapl t savo puslapius, duoda savaitin kult ros, meno ir mokslo pried ir pasidar katalikiškos lietuvi minties atstovas laisvame pasaulyje.

Prieš dešimt met trys lietuvi laikraš iai, *Darbininkas*, *Amerika* ir *Lietuvi Žinios*, vos-ne-vos gyvavo, eidami su dideliais nuos-

¹⁵ Žinios imtos iš *Darbininko*, 1961 m. geguž s 23 d., 37 nr. 5 psl.

toliausiai. Juos gelbinti pasiūlyta ir pranciškonai. 1951 metais sikiėjo į Brooklyną, sigijoti baltinasių spaustuvių mašinas ir vis 10 metų leidžia kas savaitę kartu *Darbininkas*, su kuriuo susijungia *Amerika* ir *Lietuvių Žinios*. Mūsų šviesuomenei leidžia ir pranciškonai mėnesinį žurnalą *Aidus*. Jų spaustuvių spausdinami yra ir kiti laikraščiai: *Lituanus*, *Karys*, *Sportas*.

Knygos. — Moksliniai straipsniai laikraščiuose ir žurnaluose turi didelę vertę; bet jei tie laikraščiai neberenkami, o perskaityti išmesti, straipsniai nauda pasidaro labai ribota. Kas kita knyga. Knygą parašyti ir ją spaudai paruošti tenka nemažai pastudijuoti, o ją išspausdinti kaštuoja gerokai daugiau dolerių; bet užtai knyga gali metams daug kam patarnauti.

Iš marijonų rašytojų, veikusių J. A. Y., tarpo turime gražų vyskupo Pr. Bilio 29 spausdintą veikalą *Palikimas*. Kun. Vinc. Kulikauskas davė 15; kun. Jonas Navickas 8; kun. Ignas esaitis 9; kun. K. A. Matulaitis 16; kun. V. Bagdanavičius 2; kun. Aleks. Bublys rankraštyje paliko vis *Vidurinių Amžių Kultūros istoriją*.

Žinau, kad ir kitų vienuolių nariai yra išleidę knygų; deju, statistiniai žiniai neturiu.

Sielovada. — Sielovados pareigas eina parapijų klebonai ir jų pagalbininkai. Tai eina visas parapijų dvasinis gyvenimas su šv. Sakramentais, Dievo žodžio skelbimu, parapijų vaikų katechizacija ir tikybos mokymas. Prie sielovados prijungiami antraeiliai ir tolimesnieji parapijų socialiniai, kultūriniai, bendruomeniniai ir medžiaginiai reikalai. Kiekviena parapija yra savyje uždaras vienetas, už kurio dvasios sveikatą ir pažangą prieš Dievą, Bažnyčią ir žmones yra atsakingas klebonas.

Senovėje vienuolijoms vengti valdyti parapijas ar joms vadovauti. Pakitęs laikas ir žmonės esant pamokytiems ir noriai pasiduo-dantiems sielos reikaluose vadovauti, vienuolijoms, bent kai kurios, dabar nebevengia apimti parapijas ir jose eiti klebonų pareigas. J. A. V. ir Kanadoje pranciškonai, jų zuitai ir marijonai turi parapijas. Marijonai vadovauja J. A. V. šešioms parapijoms ir turi 2 Argentinijoje. Pranciškonai turi 1 parapiją J. A. V. ir 2 Kanadoje. Jų zuitai vadovauja Aušros Vartų parapijai Montrealyje, Kanadoje, ir Montevideo, Urugvajuje.

Parapijose vyksta dvasios atnaujinimas, pravedant jose keletos savaičių rekolekcijas ar misijas, pateikiant rimais klausimais pasiskaitas. Kiekviena kolonija ir parapija turi savo vargą ir sunkumą: kai kur yra sigalų tikybinis atšalimas, smarkiau veikiant laisvamaniams; kitur atskilusieji nuo Bažnyčios lietuviai « nezaležnikai »

sudaro klebonui galvos k , o kartais tenka ginti žmones nuo aiški bedievi ir komunistu.

Tikin i j priešai turi savo nemaž spaud , kurioje nesivaržydamai ir per akis meluodami, skelbia neties ir taigoja mažamokslus savo skaitytojus.

Pamokslai. — Gyvenimas parod , kad žmon s nedaug nusi- mano apie tik jimo tiesas. Kai 1913 m. Dievo Tarnas arkiv. Jurgis Matulaitis Brooklyne dav por paskait socialiniais klausimais, iš jam duodam paklausim patyr , kad žmon ms yra neaiškios pagrindin s tik jimo tiesos, kad reikia juos religiniai šviesti. To nežinojimo priežastys yra aiškios. Jos buvo 1913 m. ir jos nepasibaig net m s laikais (1961 m.).

Lietuvoje gimusieji ir pradžios mokyklas baigusieji tur jo tik - jimo žini tiek, kiek b tinai reikalinga žinoti, einant pirmos Komu- nijos, ar priimant Sutvirtinimo sakrament . Amerikoje gimusieji ir parapijos mokykl lankiusieji aštuonerius metus, tik jimo klausimais nusimano daugiau, bet ne visi lietuviai lank ir lanko parapijos mokykl . J dalis eina mokslus pasaulin je, netikyb in je mokykloje.

Tiesa, suaugusiems sekmadieniais yra sakomi trumpi pamokslai. Seniau jie t sdavosi 30-40 minu i , o dabar tie pamokslai labai sutrump jo 10-15 minu i . Per tiek laiko galima pateikti gero pamokslo santrauk , bet n ra kada nurodom ties pla iau paaiš- kinti. Tas trumputis Dievo žodžiui skirtas laikas kai kur beveik visas panaudojamas nereikalingiems, nes parapijos biuleteniuose išspausdintiems, piniginiams prašymams, draugij susirinkim pranešimams, ar visos savait s Miši intencij ir joms aukojusi pavardži skelbimams. Iš sakyklos skaitomas visas parapijos laikraš- t lis, kai tuo tarpu n ra, gal, n vieno, kurs nemok t pats pasi- skaityti ... Nesteb tina, kad m s laikais žmon s, negaudami dvasinio peno, — gerai paruošto pamokslo — ima vengti ilgesni pamald . Eina tas pamaldas, per kurias n ra skaitomas parapijos biuletenis.

Kad žmon s yra išsiilg Dievo žodžio, rodo misijos ir duodamos rekolekcijos. Per jas pamokslininkai, paprastai vienuoliai, kalba ilgai, daugiau 30 min., bet j pamokslai sutraukia žmoni piln bažny i .

J. A. V. ir Kanados lietuvi šventov se savo pamokslais švie- t žmones pagars j misininkai: Pijus Andziulis, Andrius Cikoto, Juozas Vaitkevi ius, Antanas Petrauskas, Vladas Draugelis — ma- rijonai ; t vai j zuitai: Jonas Bružikas, Jonas Kidykas ir kiti; nuo j neatsiliko t vai pranciškonai: Justinas Vaškys, Juvenalis Liauba ir kiti. N ra lietuvi parapijos J. A. V. ir Kanadoje, kur lietuviai vienuoliai neb t skelb Dievo žodžio.

Pasikeit žmon s. Amerikoje gimusios tre ios kartos vaikai lanko mokyklas. Jie labai mažai žino lietuvišk žodži , nes j t vai savo tarpe dažniausia kalba angliškai, tik nor dami pasisl pti nuo nereikaling aus , prataria sakini, kit lietuviškai. ši Amerikoje gimusi lietuvi tarp , pra žus antrajam pasauliniam karui, siliejo apie 20.000 Lietuvoje gimusi , augusi ir ten mokslus jusi lietuvi . Tarp j daug šviesuoli , inteligent , aukšt j moksl baigusi žmoni . Deja, nevisi jie yra katalikiškos pasaul ži ros asmenys. J dalis šliejasi prie laisvamani , socialist ir kovojan i bedievi , savo nuotaikomis pasidarydami labai artimi komunistams.

Ir visus šiuos žmones turi apimti parapijos klebono sielovados pastangos. Reikia skelbti Dievo žod žmon ms suprantama kalba. Lietuvi bendruomenei pasidarius dvikalbei ir esant joje asmen , kurie supranta tik vien kalb , savaime atsirado reikalas kalb ti juos ir lietuviškai ir angliškai. Bet ir ia gl di dar vienas pavojus : kas tinka angliškai kalbantiems ir galvojantiems klausytojams, tai b na kartais sunkiai suprantama lietuviškai galvojantiems. Tam pa iam kunigui n ra lengva sijausti skirting klausytoj galvosen bei j patirt ir moksl .

Draugijos. — Lietuviškas parapijas J.A.V. k r daugumoje vietos bendruomen je iškilusi kuri nors draugija. Tai buvo paprastas, nat ralus kelias. Susitelkus kurioje nors vietov je didesniam lietuvi b riui, pajusta, kad jiems reikia draugiškos pagalbos : savišauga ir savišalpa to reikalavo. kurtos draugijos nariai, nor dami prieiti lietuviškai išpažinties ar sutvarkyti besikurian ias naujas šeimas, pasitar , ieškodavo lietuviuo kunigo. Kunigui patariant ir dažnai padedant, draugijos galiotiniai pasiekdavo vietos vyskup ir gaudavo jo pritarim kurti lietuvišk parapij ; dažnai vyskupas surasdavo parapijai ir tinkam kunig .

K. Ginei io liudijimu¹⁶, pirmieji ir v lesnieji lietuviai ateiviai J. A. V. buvo sudar apie 2.000 pašalпинi draugij . Daug t savišalpos draugij apjung L. R. K. Susivienijimas Amerikoje su savo 307 kuopomis, kuri dalis dabar, išvykus nariams kitas kolonijas, jau nebeveikia. 1961 metais tebeveik to Susivienijimo 185 kuopos. Jis šiemet mini savo veiklos 75 metus, nes buvo kurtas 1886 m. Turi per 10.000 nari , iki šiol leido savaitin *Gars* ir atsargose turi per 3 milijonus doleri turto.

Draugij ir kolonij veiklai derinti bei pl sti 1906 m. balandžio 17 d. Wilkes-Barre, Pa., sik r Amerikos L. R. K. Federacija. 1909 m. geguž s 5 d. New Yorke sik r Lietuvi R. K. Kunig Vienyb

¹⁶ K. Gineit is, *Amerika ir Amerikos Lietuviai*, 280 psl.

Amerikoje. Šiuo tarpu ji leidžia savo reikalams žurnal *Lux Christi*. Kunig pavyzdžiu pasek vargonininkai. Jie sudar A.L.R.K. Vargoninink S jung 1911 m. Baltimor je, Md. Spausdina *Muzikos Žinias*.

Pirm j ateivi br stantis jaunimas prad jo organizuotis prieš pirm j pasaulin kar . Jie susib r Lietuvos Vy i jaunimo organizacij . J steigiamasis seimas vyko Lawrence, Mass., 1913 m. balandžio 24 d. Jie plaiai veikia ir dabar, tiek jaunesni Lietuvos Vy iai, tiek j sendraugiai; turi per 2.000 nari ir leidžia nuo 1922 m. m nesin *Vyties* žurnal .

Pirmajam pasauliniam karui prasid jus, 1914 m. lapkri io 17 d. Chicagoje, Ill., katalik s moterys susiorganizavo apdraudos ir savišalpos A. L. R. K. Moter S jung . Nuo 1916 m. spalio m nesio leidžia jos m nesin savo žurnal *Moter Dirv* . Šios s jungos tur-tas 1961 m. pradžioje siek 167.000 dol.

Labdari Šv. Antano S junga pastat šv. Kryžiaus ligonin ir Šv. Šeimos seneliams prieglaud Orland Parke, III.

Šiose centrin se Amerikos lietuvi organizacijose dirbo parinkti savieji veik jai, vietos kunigai ir kiti šviesuoliai, bet taip gi teko nemažai padirb ti jose ir t vams marijonams. Labdari S jungos centre ilg laik dirbo kun. F. Kudirka, kun. K. A. Matulaitis, kun. Vinc. Dvaranauskas, kun. Pranas Meškauskas ir kiti. Federacijai vadovavo kur laik kun. B. Bumšas, pad jo kun. Matulaitis, o prieš tai su jais dirbo kun. Ignas esaitis. Lietuvos Vy iuose ilg laik darbavosi kun. Mykolas Urbanavi ius, paskui kun. P. P. inikas.

IV. Ateivi veidas

1916 m. laikraš ai raš , kad J. A. V. yra apie 750.000 lietuvi . J tarpe buvo 40 gydytoj , 10 advokat , 25 laikraš i redaktoriai, 25 laikraš i leid jai, 120 katalik kunig , 30 bankinink , 3.000 krautuvinink , 2.500 aludinink ir apie 10.000 vairi amatinink ¹⁷. Jie visi sudar tik 2% prasilavinusi ir apsišvietusi lietuvi ; visi kiti buvo sunkaus darbo darbininkai.

Tiesa, kas metai šimtai lietuvi baigdavo aukštesni sias mokyklas ; nemažai mok si kolegijose ir kai kurie — universitetuose. Pamažu lietuvi šviesuoli nuošimtis augo. Prie to prisid jo ir marijon Marianopolio Kolegija. Nuo 1926 iki 1941 m. joje viso mok si apie 500 lietuvi jaunuoli . Deja, pasaulinis antrasis karas j uždar , at m s studentus. Dabar veikia paruošiamoji kolegijas aukštesnioji mokykla.

¹⁷ *Pasaulio Lietuvi Žinyas*, 244 psl.

Pasibaigus antrajam pasauliniam karui ir Amerikos lietuvi gyvenim siliejus apie 18.000 šviesuoli ir keliems t kstan iams paprast darbinink , visas ateivi veidas pakito, kult rin veikla pakilo. Pažanga eina visomis kryptimis. Ji apima sielovad , religini gyvenim , moksl , mokyklas, institutus, profes r , vairias meno sritis, muzik , dain , operos užuomazg , knygas, naujus laikraš ius, naujus s j džius, k. a. B. A. L. F., A. L. T., V. L. I. K., Pasaulio Lietuvi Bendruomen , vairius fondus ir t. t. kiekvien ši sri i savo dalimi kiekviena lietuvi vienuolija yra davusi savo dal .

Po 1945 m. Amerikon atvykusieji jauni kunigai vienuoliai — marijonai, j zuitai, pranciškonai ir salezie iai yra beveik visi baig universiteto mokslus; j daugumas yra gav mokslo laipsnius, moka 4-5 ar daugiau kalb ir nemažas j skai ius pasirod geri organizatoriai, ateitinink , skaut , student ir baigusi j mokslus vadai, patar jai bei bendradarbiai. Didel j dalis veikliai reiškiasi žurnalistikoje, kiti rašo mokslines studijas, kuria muzikos k rinius, spausdina savo poezijos knygas, vadovauja Lietuvi Istorijos Draugijai.

Vienuoli kunig dalis, gražiai mok dami lietuviškai, sako gerai paruoštus pamokslus m s šviesuoliams, padeda parapij kunigams sielovadoje. Dievo žodis, lietuviškoje galvoje išm stytas ir gryna kalba skelbiamas, daro gilaus sp džio ir gausiai nušvie ia Dievo apreikštas tiesas. Dievo Apvaizda nuostabiai pad jo J. A. V. lietuviams gauti t kstan ius savo šviesuoli ir šimtus vadu; nors jie atvyko ia be savo noro. Amerikos lietuviai pakelta galva ir su tikra šviesia viltimi dabar žvelgia ateit .

Baigiamosios past abos

Radijo valand l s. — Prieš 1930 m. net per kelerius metus *Draugo* dienraštis tur jo savo radijo valand les — pusvalandžius. Juose b davo skiriama po kelet -keliolik minu i religiniams reikalams ir Dievo žodžiui skelbti. Ši programos dal paruošdavo t vai marijonai. Naujiems ateiviams-tremtiniams atvykus, *Draugas* tur jo kur laik radijo programas penkis kartus savait je¹⁸. 1949 m. t vai pranciškonai kalb davo per radij iš Pittsburgo, Pa.¹⁹. T vai j zuitai protarpiais kalb davo per radij Chicagoje kit tur tose programose.

Berniuk stovyklos. — Marijonai ruoš Marian Hills soduose didel besikei ian io vandens maudykl ir iš eil s per 4 metus va-

¹⁸ *Pasaulio Lietuvi Žinyas*, 162 psl.

¹⁹ *Lietuvi Enciklopedija*, XXIII, (1961), 424-425 psl.

saromis tur davo berniuk stovykl . Pirmaisiais metais pereinavo — pagyvendavo stovykloje 30-40 vaikin , o 1961 m. j buvo arti šimto. Pirm sias kelias savaites stovyklaudavo lietuviškai kalbantieji berniukai 7-14 met , o likusi laik buvo priimami ir nemokantieji lietuviškai kalb ti. Abiem stovyklaujant i kuopom b davo skiriami skirtingi vadai ir sudaroma skirtinga programa.

T vai pranciškonai kas vasar turi dvi berniuk stovyklas : vien J. A. V. ir antr — Kanadoje, sutraukdami jas berniuk b rius. T vai j zuitai laik kelet met vaik stovyklas samdytose patalpose. Bet tai pasirod nepraktiška, nepatogu ir per brangu. Kai t vai salezie iai sigijo nuosavyb prie Cedar Lake, Crown Pointe, Ind., ten suruoš por met lietuviukams vasaros stovykl . Bet iš ten išsik lus lietuviams salezie iams kitur dirbti, likusieji nebepaj g t sti prad tojo darbo ir laikinai apsieina be lietuvišk vaik stovyklos.

Vaisiai. — J. A. V. lietuviai pasiek didel s medžiaginis gerov s, k r 117 lietuvišk parapij , daug mokykl , mokslo staig , prieglaud , ligonini , poilsio nam ir išaugo stambi kult rin j g , kad dr sta ir gali šaukti Kult ros Kongresus, Dain šventes, Lietuvi Katalik Mokslo Akademijos suvažiavimus.

Kiekvienas m s vartojamas daiktas, kol jis mus pasiekia, pereina per daugelio žmoni rankas, pavyzdžiui, r bas ar duonos k snis. Taip daugelio žmoni ilg met pastang ir darbo d ka turime milijon doleri vert s staigas, bažny ias, sales, Lietuvi Namus, ligonines ir t.t. Net b na atvej , kai vieno veik jo sumanumu ir vadovybe yra padaromi dideli dalykai talkos b du. Jei to vado neb t buv , reikalas b t buv s atid tas. Tai gali paliudyti leidžiamoji *Lietuvi Enciklopedija*.

Lengviau yra pamatyti medžiaginiai veiklos vaisiai, negu dvasiniai, moksliniai ar meninis išaukl jimas. Paveikslai, knygos, laikraš iai, žurnalai, mokyklos, bažny ios, labdaros ir visos kitos s-taigos mums yra artimi ir ap iuopiami dalykai. Sunkiau yra suvokiami sielos tobul jimo, ar atsivertimo plotai, dvasin pažanga arba artimoji jungtis su Dievu. Šie dalykai nedaugeliui yra paž stami, patirtimi nepasiekiami ir akimis nematomi, o visgi asmenyb s ugdyme ir visuomen s tobulinime yra dideli veiksniai.

Gražios dvasin s takos daro vienuolij leidžiamoji spauda ir knygos. T vai j zuitai, kiek gird jau, pasiekia savo žurnalais apie 12.000 pamaldži siel ; t vai pranciškonai vadovauja tre iojo ordino tretininkams 80 parapij ir turi per 2.900 nari ; t vai marijonai jau 40 met lanko savo bendradarbi daugiau kaip 3.000 šeim , o *Salezie i Balsas* J.A.V. pasiekia šimtus lietuvišk šeim ; jis irgi

neša dvasin s gerov s skaitytoj sieloms. Viso šio dvasinio našo ir teikiamos naudos J.A.V. ir Kanados lietuvi ateiviams apskai iuoti n ra galima, nors ji n ra maža.

Žinome, kad kiekviena Dievui pasiaukojusi siela vienuoliniame gyvenime turi netuš i savo praeit , eitas vienuolijoje ir visuomen je pareigas, padarytus darbus, dažnai perkamus nemaža asmenine auka ir gausia malda. Kad gal tume bent skai iais nurodyti visus medžiaginius ir vairaus mokslo srityse pasiektus vaisius, tur tume parašyti vis vienuoli (kunig , broli ir seser) 1.177 biografijas. Net ir tuo atveju ne visk sužinotume, — pilnas gyvenimas, kaip jis tikrai buvo, yra žinomas vienam Dievui. Be to, visa dvasin sritis pasilikt mums paslapties pridengta.

Kun. Dr. K. A. Mat ul ait is, M. I. C.

Glarendon Hills, Ill., J. A. V.

PARS PRAESTITA RELIGIOSORUM IN VITA FORMANDA
LITUANORUM IN STATIBUS UNITIS AMERICAE
SEPTEMTRIONALIS

Auctore

Rev. Dr. K. A. Matulaitis, M. I. C.

Summarium

Primi advenae lituani catholici, tum agricolae, tum opifices, in Waterbury, Conn., anno 1849 apparuerunt; magnae copiae tarnen eorum sub fine saeculi XIX litora Americae Septemtrionalis petierunt, praesertim vero post suppressam insurrectionem anni 1863, et postea. Per 16 annos (incipiendo ab anno 1899) a magistratu americano 252.594 advenae lituani recepti sunt. Immigratio tarnen per 80 annos perdurabat. Eo tempore advenae lituani 117 ecclesias suas paroeciales una cum pluribus scholis primariis et etiam secundariis ac alia instituta lituana exstruxerunt.

Sodales patres et fratres religiosi: mariani, iesuitae, franciscani et salesiani, qui omnes 236 numerantur, et sorores quatuor congregationum: sancti Casimiri, sancti Francisci, Iesu Crucifixi et ab Immaculata Conceptione B. M. Virginis nuncupatae, summatim 941 religiosae, quarum pars maxima in scholis propriis ac paroecialibus docent: in 67 primariis et in 7 secundariis scholis, altera vero earum pars in 8 nosocomiis et valedudinariis inserviunt ac in sua typhographia libros edendo laborant.

Patres religiosi praesertim in Verbum Dei deseminando incumbunt: tum viva voce in exercitiis spiritualibus sive missiones pro populo instituendo, tum per duas scholas secundarias, tum etiam scribendo ac edendo libros et ephemerides. Sub cura eorum sunt: unicum diarium catholicum lituanum Draugas, bis in hebdomada apparens Darbininkas, ephemeris hebdomodaria Kristaus Karaliaus Laivas, mensiles: Aidai, Laiškai Lietuviams, Žvaigždė, Šv. Pranciškaus Varpelis, The Marian, Laikas, Salezie i Balsas; et directe euram animarum in 13 paroeciis exercent: tum in Statibus Foederatis Americae Septemtrionalis, tum in Canada, Argentina et Brasilia. In unoquoque loco eorum influxus in vitam spiritualem, scientificam et culturalem advenarum lituanorum indisputabilis est.